

Nr 435

Av herr **Osvald**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående ökat stöd åt forskning m. m.*

Vetenskaplig forskning är till sin karaktär internationell. Det är därför av viss betydelse, att de akademiska lärarna, vilka har vetenskaplig forskning till sin huvuduppgift och vilkas arbete därigenom är i hög grad internationellt betonat, har internationellt gångbara namn. I vårt land liksom i flertalet andra länder har vi i avlöningshänseende tvenne grupper ordinarie akademiska lärare, dels professorsklassen som avlönas efter Bo3, dels laboratorisklassen som har grundlön efter Ao26. Båda tillsättes på samma sätt efter universitetsstatuterna § 145.

Ända in på 1920-talet var de till den senare gruppen hörande befattningshavarna rätt fåtaliga i vårt land, och så gott som regelbundet erhöll de efter några år professors namn (tidigare hade de titeln e. o. professorer). Då enligt internationellt gängse språkbruk samtliga ordinarie akademiska lärare har professors namn — oftast med något prefix före för befattningshavarna i lägre avlöningsgruppen — blott englandsdelen av Storbritanien utgör därvid ett undantag, i det att där de fåtaliga befattningshavarna motsvarande laboratorisklassen har namnet "reader" — fanns emot förhållandena intet att erinra. Under senare årtionden har emellertid den förändringen inträffat, att antalet befattningshavare i laboratorisklassen något ökat — de utgör dock fortfarande föga mer än 10 % av professorerna —, att de erhållit alltmer varierande titlar samt att de senare i mindre utsträckning erhållit professors namn. I upprepade utredningar har det otillfredsställande däri ur internationell synpunkt påtalats.

I 1955 års universitetsutrednings första betänkande (SOU 1957: 24) upptogs detta problem till behandling. Det anfördes, att professorer och laboraturer (motsvarande) tillsattes på samma sätt, att mycket ofta ej någon reell skillnad kunde påvisas mellan en professors och en laborators kompetens, att man med stöd av gällande statuter ej kunde peka på någon bestämd skillnad mellan en professors och en laborators arbetsuppgifter samt att den i universitetsstatuterna § 53 mom. 1 omnämnda självständige laboratorn i alla avseenden har samma skyldigheter som en professor. Universitetsstatuternas § 145 mom. 2 är visserligen så avfattat, att den erforderliga graden av styrkt vetenskaplig kompetens för att förklaras behörig till en laboratur (motsvarande) torde vara något lägre än den som krävs för en professur. Praktiskt är dock mycket sällan så förhållandet. "Det är ett välkänt förhållande, att det finns laboratorer med dokumen-

terad högre vetenskaplig skicklighet än person som uppnått professur inom samma ämne”, för att citera en professor (professor Georg Kahlson i Lund i remissyttrande i detta ärende).

Utredningen kom till den slutsatsen, att skillnaden mellan en professor och en laborator, i fråga om såväl kompetens som arbetsuppgifter, var obetydlig. Befattningshavarna i laboratorisklassen borde därför även ha professors namn i överensstämmelse med internationellt språkbruk, gärna med ett prefix, och titeln *adjungerad professor* för denna grupp befattningshavare föreslogs.

Under remissförfarandet framfördes delade meningar rörande detta förslag. Viktigaste erinringen var att, då några av dessa befattningshavare var institutions- eller klinikchefer samt i lärarkollegier och fakulteter representerade egna examensämnen, var prefixet *adjungerad* oriktigt. Vissa remissinstanser föreslog därför, att detta prefix skulle utgå. I Kungl. Maj:ts proposition i anslutning till detta universitetsutredningskommitténs första betänkande upptogs icke förslaget.

Utredningen framhåller nu i sitt femte betänkande (SOU 1958: 32), vilket ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 105, att ingen av de i remissyttrandena framförda synpunkterna givit utredningen anledning att frånträda sin i första betänkandet intagna ståndpunkt. Tvärtom vidhåller utredningen, att övervägande skäl synes tala till förmån för enhetlig tjänstebestämmelse för den i avseende på såväl kompetens som tjänsteåligganden enhetliga gruppen av laboratorer, prosektorer, preceptorer, observatorer och vissa ordinarie lärare.

Trots att vid den förnyade remissbehandlingen detta förslag i än högre grad än tidigare icke mött nämnvärd gensaga, har emellertid även denna gång departementschefen icke upptagit förslaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 105.

Detta synes oss beklagligt, särskilt med hänsyn till det allt livligare internationella vetenskapliga samarbetet. Särskilt för de äldre av dessa befattningshavare, som ofta i sitt vetenskapliga arbete nått internationellt renommé, har omfattande internationell korrespondens samt i stor utsträckning har gästande och hospiterande utländska forskare vid sina institutioner eller kliniker, förorsakar det nuvarande tillståndet, att besökare och post ofta går fel, då den internationella professorstiteln användes av dessa utlänningar, som ej förstår vår egenart. Alldeles särskilt besvärligt är det för institutionsprefekterna, de s. k. självständiga laboratorerna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts är vi av den principiella uppfattningen, att universitetsutredningens förslag att giva de ordinarie akademiska befattningshavarna i den s. k. laboratorisklassen tjänstestämlet *adjungerad professor* är välgrundat och av betydande praktiskt värde, samt instämmer i detsamma.

I dagens situation vill vi dock som ett övergångsstadgande och med hänsyn tagen till ovannämnd äldre praxis föreslå att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för att professors namn principiellt tilldelades sådana laboratorer, som på ett förtjänstfullt sätt förvaltat sina ämbeten antingen som självständiga laboratorer i 10 år eller som laboratorer och docenter utövat 20 års regelbunden akademisk lärargärning.

Riktigt kan anmärkas, att ett sådant stadgande icke skulle innebära någon egentlig avvikelse från förefintlig praxis. Även nu är den viktigaste anledningen till att professors namn tilldelas av Kungl. Maj:t berömvärd vetenskaplig forskarinsats jämte långvarig akademisk lärargärning. Om ett stadgande av ovan angiven innebörd skulle av riksdagen föreslås och genomföras, innebär emellertid detta, att detta namn mer tilldelades denna grupp befattningshavare som en rättighet än av nåd. Det innebär en väsentlig skillnad och synes vara i bättre överensstämmelse med vår tids uppfattning i dylika frågor. Kungl. Maj:ts prerogativ att utdela professors namn i övrigt för förtjänst beröres ej därav.

Med stöd av vad sålunda anförts föreslås,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av SOU 1958: 32 och i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 105 till årets riksdag uttala sig för att professors namn principiellt tilldelades sådana ordinarie akademiska lärare av laboratorisklass, vilka antingen såsom självständiga institutions- eller klinikchefer förvaltat sina ämbeten på ett förtjänstfullt sätt under minst 10 år eller såsom laborator eller docent på ett förtjänstfullt sätt givit regelbunden akademisk undervisning under minst 20 år.

Stockholm den 7 april 1959

Hugo Osvald